

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти

УДК 378. 74 (072)

**ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ТА ДИЗАЙНУ В СИСТЕМІ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

**ARTISTICALLY-GRAPHIC PREPARATION OF SPECIALISTS OF
FINE ART AND DESIGN IS IN SYSTEM OF PEDAGOGICAL
EDUCATION**

Фурманюк С. М.

викладач кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті розкрито проблеми педагогічної технології навчання основ мистецтва художньої графіки. Визначено напрямки розвитку у студентів пізнавальної, художньо-графічної та самостійної навчально-творчої діяльності. Розглянуто історію розвитку мистецтва художньої графіки. Розкрито теоретичні положення графічного зображення та послідовність виконання практичних навчальних завдань. Окреслено послідовне формування системи художньо-графічних умінь й розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

Ключові слова: мистецтво, творчість, художня графіка, художньо-графічне мислення, фахівці образотворчого мистецтва та дизайну.

В статье раскрыты проблемы педагогической технологии обучения основам искусства художественной графики. Определены направления развития у студентов познавательной, художественно-графической и самостоятельной учебно-творческой деятельности. Рассмотрена история

развития искусства художественной графики. Раскрыты теоретические положения графического изображения и последовательность выполнения практических учебных задач. Определены последовательное формирование системы художественно-графических умений и развитие творческих способностей будущих специалистов изобразительного искусства и дизайна.

Ключевые слова: искусство, творчество, художественная графика, художественно-графическое мышление, специалисты изобразительного искусства и дизайна.

The article deals with the problems of pedagogical technology of studying the basics of arts art graphics. The directions of development in students of cognitive, artistic and graphic and independent educational and creative activity are determined. The history of the art of art graphics is considered. The theoretical positions of the graphic image and the sequence of practical training tasks are revealed. The consistent formation of the system of artistic and graphic skills and development of creative abilities of future specialists of fine arts and design is outlined.

Key words: art, creativity, art graphics, artistic and graphic thinking, experts in fine arts and design.

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком професійної освіти виникає потреба у фахівцях мистецького циклу. Важливим педагогічним завданням в сучасній мистецькій освіті є процес професійної художньо-графічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну. При вивченні художніх дисциплін педагогічною основою підготовки студентів до професійної діяльності є індивідуальний підхід до навчання. Індивідуалізація навчання з особистісно-орієнтовним спрямуванням є динамічною формою розвитку пізнання навколишнього світу у процесі художньо-графічної підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія художньої графіки починається з первісної культури. Це наскельні зображення та графічні візерунки на знарядді праці з кісток або каміння. До художньої графіки відносять зображення на папірусі міфологічних сюжетів у поєднанні з ідеографічним письмом, характерні для Давнього Єгипту. Ілюстрації у рукописних книгах пізньої античності, наприклад Вергілія «Енеїда», належать до найдавніших взірців графіки. У країнах Далекого Сходу та Китаю в 17-19 століттях художня графіка широко представлена різними жанрами гравюри. А у країнах, де поширений іслам, особливого розвитку набули каліграфія та орнамент. Книжкова мініатюра стала основним різновидом художньої графіки у мистецтві Візантії та середньовічної Європи. У західно-європейському мистецтві 14-18 століттях значного розвитку досягла гравюра. Найвідомішими представниками того часу були німецький художник М. Шонгаузер та французький художник Ж. Калло. У техніці художньої графіки створили низьку художніх творів італійці Леонардо да Вінчі, Б. Мікеланджело, Рафаель, іспанець Д. Веласкес та інші. У 17-19 століттях у пейзажній графіці працювали французи К. Лоррен, Н. Пуссен та інші. Портретна графіка досягла особливої витонченості в рисунках французького портретиста Ж.-О. Енгра. Побутовий жанр, портрет і пейзаж у техніці художньої графіки отримали новий розвиток у творчості французьких графіків К. Коко, Ж.-Ф. Мілле, імпресіоніста Е. Дега і голландського постімпресіоніста Ван Гога. У другій половині 19 століття формувався плакат у сучасному розумінні цього виду художньої графіки. 19 – початку 20 століть представниками модерну, авангарду, експресіонізму створені специфічні та виразні можливості друкованої художньої графіки, це рисунки француза А. Матісса, іспанців П. Пікасо, С. Далі та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Індивідуалізація навчання у процесі підготовки фахівців образотворчого мистецтва – це система педагогічних дій педагога відповідно до кожного студента, яка має бути спрямована на максимальне врахування інтересів, можливостей, ціннісних художньо-естетичних смаків та вражень особистості

з метою її становлення як фахівця та творчого розвитку, формування професійної здатності.

Індивідуальний підхід у процесі художньо-графічної підготовки студентів необхідно розглядати як форму професійного спілкування педагога і студента, коли педагогічний вплив педагога за допомогою методики наочного навчання спрямовано на розкриття в навчально-пізнавальній творчій діяльності індивідуальних потенційних можливостей і здібностей майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну. Отже, освітній процес в сфері художньо-педагогічної підготовки фахівців мистецького циклу має бути орієнтований, перш за все, на роз виток особистості, її самовизначення, персоніфікацію як компетентного фахівця, в тому числі й в галузі мистецтва графіки [2, с. 8].

Мета статті. Метою статті є обґрунтувати та розкрити принципово важливі проблеми педагогічної технології навчання основ мистецтва художньої графіки. Спрямувати студентів на послідовне формування системи художньо-графічних умінь й розвиток творчих здібностей. Розкрити теоретичні положення графічного зображення та послідовність виконання практичних навчальних завдань.

Виклад основного матеріалу. Серед спеціальних дисциплін, що пропонуються студентам мистецьких спеціальностей, особлива увага приділяється дисципліні «Художня графіка», так як це одна з фахових мистецьких дисциплін у системі навчальних предметів державного компонента, що входять до освітньо-професійної програми теоретичної і практичної підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну. Заняття цим видом мистецтва розвивають навички й уміння використовувати виразні засоби зображення художньо-графічними матеріалами для вирішення навчальних і творчих завдань.

При вивченні дисципліни «Художня графіка» особлива увага приділяється практичним заняттям, зміст яких спрямовано на формування системи умінь зображати різними художніми матеріалами, тобто за

допомогою графічних технік передавати фактуру, матеріальність, різноманітний стан природи, досконало використовувати виразні можливості графічних прийомів та засобів графічного формоутворення образу.

Художньо-графічні техніки мають свої особливі виразні можливості. Вибір техніки тісно пов'язаний з вибором інструментів і матеріалів, що впливає на зміст та візуальне сприйняття роботи. Практичне оволодіння основами мистецтва графіки дозволить ефективно на професійному рівні використовувати його в педагогічній та художньо-творчій діяльності [3].

Вивчення дисципліни «Художня графіка» зумовлене необхідністю формування у майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну комплексу теоретичних та практичних знань про засоби та матеріали графіки, технічні прийоми та засоби графічного зображення. Комплекс цих базових знань є необхідною дидактичною умовою для практичної діяльності і галузі художньої графіки, становить основу професійної художньо-графічної майстерності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Художня графіка» є: система знань та умінь, необхідних для виконання художньо-графічних зображень предметного світу та технології його виконання з методикою художнього навчання, розвиток просторового уявлення та мислення, формування здатності до самостійної роботи з навчальним матеріалом.

Головним завданням педагогічної науки та практики постає проблема формування творчої особистості засобами образотворчого мистецтва. У вирішенні поставленої проблеми в системі художньо-педагогічної світи важливе місце належить мистецтву графіки. Професійна підготовка майбутніх фахівців образотворчого мистецтва та дизайну з графіки є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Зміст вивчення основ мистецтва художньої графіки забезпечується освітньо-професійною програмою підготовки фахівців образотворчого мистецтва та дизайну.

Оволодіння основами художньої графіки в навчальному процесі відбувається послідовно за змістовними модулями в структурно-логічних та міжпредметних взаємозв'язках зі спеціальними мистецькими дисциплінами, що надає можливість на високому рівні отримати знання та засвоїти практичні навички, уміння і сформувати професійні здатності для подальшої художньо-творчої діяльності.

Художня графіка як самостійний вид образотворчого мистецтва і самостійна навчальна дисципліна має значний виховний вплив на професійне становлення особистості фахівців образотворчого мистецтва та дизайну та розвиток їх креативних здібностей.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Художня графіка» у вищому навчальному закладі полягає в тому, щоб удосконалити професійну підготовку галузі мистецтва оригінальної графіки з високим рівнем майстерності фахівців з образотворчого мистецтва та дизайну; формувати в студентів систему естетичних цінностей як основу художніх поглядів; розкрити теоретичні основи та зміст основних понять з програми; розвивати здатність до художньо-творчої самореалізації; виховувати потребу в духовному самовдосконаленні.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Художня графіка» є: розкрити теоретичні основи мистецтва графіки; забезпечити практичну навчально-творчу діяльність для оволодіння системою знань, умінь та навичок до використання в організаційно-методичній, художній професійній діяльності; формування соціально-творчої активності та естетичних поглядів студентів, потребу організації доквілля за законами краси, пропорції точної побудови; формування уявлень про загальнолюдські цінності та духовну етику; формування знань теоретичних основ мистецтва оригінальної графіки та уміння розбиратися у всіх тонкощах графічних прийомів та способів формоутворення і створювати композиції в художніх техніках оригінальної графіки; розвиток практичних навичок роботи різними графічними матеріалами та інструментами в образотворенні; розвиток відчуття та розуміння конкретності, виразності і лаконічності форми; розвиток

просторової уяви, що забезпечує передумови технічного мислення; розвиток творчої спрямованості та творчого потенціалу студентів.

Структура змісту програми вміщує основні положення мистецтва оригінальної графіки, теоретичний та практичний матеріал для засвоєння її художніх закономірностей. Практичний курс програми вміщує завдання та систему вправ як складову змістовних модулів, що дозволяють професійно оволодіти основами мистецтва графіки.

Структура програми поєднує такі основні напрями художньо-графічної діяльності:

1. Теоретичну підготовку з основ мистецтва художньої графіки.
2. Практичну роботу (навчальні завдання, вправи, навчально-творчі роботи, практичні тести-завдання).
3. Навчально-творчу діяльність.
4. Методичну підготовку (виконання наочності, написання рефератів).
5. Самостійну роботу студентів, створення творчої роботи за індивідуальним проектом, виконання курсової роботи.

Перераховані в програмі навчально-практичні завдання необхідно розглядати як обов'язковий мінімум для вивчення дисципліни. При цьому важливо зберігати дидактичні засади художнього навчання, формувати творче, композиційне, графічне та художньо-образне мислення. Перш за все практичні вправи мають бути орієнтовані на розвиток творчих здібностей студентів у процесі цілеспрямованого засвоєння графічних прийомів, способів зображення та художньої системи образотворення при створенні композиції.

У процесі вивчення художніх технік оригінальної графіки необхідно застосовувати метод послідовного засвоєння художньо-образної системи створення графічної композиції. Важливо приділяти увагу культурі навчання-пізнання-учіння й головній закономірності дидактики художньої педагогіки – методу наочного навчання. Організація занять має цілковито сприяти індивідуалізації навчання студентів [5, с.16].

Для дисциплін художньо-естетичного циклу важливими повинні бути принципи навчання: художньо-образного і техніко-технологічних аспектів графічного зображення. Дотримання принципів художньо-графічного навчання та принципів науковості, послідовності і поетапного викладення програмного матеріалу є важливим для того, щоб він був засвоєний у повному обсязі на достатньо високому рівні професійної майстерності.

Програмний матеріал навчальної дисципліни «Художня графіка» сформовано за модулями для кожного семестру. Змістовні модулі початкового навчання спрямовані на:

- засвоєння необхідних понять в галузі оригінальної та друкованої графіки, їх відповідного змісту та взаємозалежності; знані про засоби та прийоми графічного зображення, їх обсяг, характер та образотворче значення; даних про матеріали та інструменти, їхні фізичні властивості та виражально-зображувальні можливості;
- розвиток необхідних в графічному зображенні рухових функцій фаланг кисті та руки в цілому; формуванні рухових навичок із застосуванням конкретного графічного матеріалу, інструменту;
- оволодіння системними прийомами нанесення графічного матеріалу на папір;
- практичне ознайомлення з матеріалами оригінальної та доступними для педагогічної діяльності техніками друкованої графіки, технічними прийомами та способами роботи з ними на прикладі різноманітних вправ (технічними, композиційними, графічних фраз тощо);
- формування професійної культури та розвиток творчого художньо-образного мислення та «мислення в матеріалі».

Перша частина навчальної дисципліни за змістовними модулями включає лекційні, практичні заняття та самостійну практичну роботу. Вона передбачає практичне оволодіння науково-теоретичними основами оригінальної та друкованої графіки, техніко-технологічними прийомами оригінальної художньої графіки на основі опанування низки способів

графічного зображення в процесі виконання формально-технічних, композиційних вправ за змістовними модулями.

Друга частина навчальної дисципліни включає індивідуально-творчу роботу. Вона передбачає практичну реалізацію навчальних досягнень у художньо-творчій діяльності кожного студента.

Заключна частина навчальної дисципліни передбачає тестування за темами, що вивчалися за конкретним змістовним модулем даної теми у формі виконання практичних тестів-завдань в установленій термін часу.

Така побудова навчально-творчого процесу зумовлена вимогами системи вищої освіти й тим, що практичне ознайомлення з особливостями технік оригінальної художньої графіки та їхніми прийомами можливе саме під час творення цілісного зображення графічними матеріалами з точки зору технології створення графічної роботи. Саме така організація навчально-творчої діяльності студентів за умови кредитно-модульної системи освіти дозволяє практично відчувати графічні матеріали, тобто сформувати здатність застосовувати їх образотворчо-технічні можливості, наочно зрозуміти їх специфічний характер і, таким чином, скласти загальне враження про кожний матеріал, спільні риси та відмінності прийомів та способів роботи з ними. До того ж така побудова створює можливість для закріплення та розвитку набутих знань, навичок у практичній образотворчій діяльності.

Висновки. Знання основних закономірностей творчого процесу, психологічних основ формування художнього образу, зумовленого почуттями, уявою, сприйняттям, в майбутньому дозволить фахівцям образотворчого мистецтва та дизайну використовувати наукову організацію праці, методично обґрунтовувати технологію навчання на основі закономірностей теорії управління педагогічними процесами й свідомо підходити до вирішення проблеми розвитку творчої пізнавально-практичної активності особистості на заняттях за темами, що пов'язані з художньою графікою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Греченко В.А., Чорний І.В. – Історія світової та української культури з тестовими завданнями. / В.А. Греченко, І.В. Чорний – К.: Літера ЛТД. – 2009. – 379 с.
2. Енциклопедії сучасної України / Інститут енциклопедичних досліджень. – К.: ВАТ «Поліграфкнига», 2006. – 625 с.: іл.
3. Зязюн І.А. Наука і мистецтво педагогічної дії // Професійна освіта: педагогіка і психологія. Польськоукраїнський, україно-польський журнал / За ред. Т. Левовицького, В. Зязюна, І. Вільш, Н. Ничкало. – Ченстохова-Київ, 2001, №5. – С. 357–380.
4. Образотворче мистецтво: енцикл. ілюстр. словник-довідник / упоряд. А. Пасічний. – К.: Факт, 2007. – 678 с.: іл.
5. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художня графіка: Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів / М.І. Резніченко, Я.М. Твердохлібова – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 272 с.

References

1. Grechenko V.A. Chornuy I.V. (2009) Istoriya svitovoi ta ukrajnskoi kul'turu z tekstovumu zavdannnyamu [History of world and Ukrainian culture with test tasks]. Kyiv: Letter of ЛТД.
2. Enziklopedia suhcasnoj Ukrainu (2006) [Encyclopedias of modern Ukraine] *Institute of Encyclopedic Studies*. Kyiv:WAT «Poligrafknuga».
3. Zyazyun I.A. (2001) Nauka i mustetstvo pedagogichnoi dii [Science and art of pedagogical action]. *Trade education: pedagogics and psychology, vol 5*, pp. 357–380.
4. Pastchnyj A. (2007) Obrazotvorche mustetstvo [Fine art]. Kyiv: Fakt.
5. Resnihcenko M.I. (2011) Xudozhna grafika [Artistic graphics]. Ternopil: Navhcalna kniga – Bogdan.